

ตลอดทุกชั้นของคนกระบวนการของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะล้วนเป็น ความพยายามเพื่อการคิดค้น การประดิษฐ์สิ่งใหม่ขึ้น ที่สำคัญคือ เป็นการแสดงออก ซึ่งศักยภาพเฉพาะตนของผู้สร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กันโดยตรงกับ ความรู้สึก อารมณ์ ความคิด จินตนาการ ตลอดจนประสบการณ์แง่มุมต่างๆ บางครั้ง สิ่งใหม่ที่เกิดจากการสร้างสรรค์ ก็ยากที่จะอธิบายในเชิงวิชาการได้ ศิลปิน บางท่าน มีศักยภาพในการปฏิบัติที่สูงมาก สามารถสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างมี คุณค่ายิ่ง แต่ไม่มีทักษะที่จะเขียนเรียงร้อยบันทึกกระบวนการอย่างเป็นระบบและ บางท่านถึงขั้นไม่สามารถอธิบายเป็นคำพูดได้ด้วยซ้ำไป อย่างไรก็ตาม ตัวแก่น ตัวเนื้อแท้ของความเป็นศิลปะ ย่อมมีอยู่และเป็นอยู่จริงในชิ้นงานหรือเนื้อหา มิใช่ อยู่ที่คำพูดข้อเขียน การพิจารณาถึงศักยภาพทางวิชาการศิลปะของคณาจารย์ในรั้ว มหาวิทยาลัยจึงต้องพิจารณาอย่างรอบด้านให้ครบในทุกมิติ การสร้างสรรค์ผลงาน ศิลปะ และการสร้างสรรค์ในทุกๆศาสตร์จึงเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญที่สังคมไทย ยังขาดแคลนเป็นอย่างยิ่ง การบ่มเพาะความเก่งจึงมีใช่เพียงแค่การได้จดได้จำได้ เข้าใจในสิ่งที่ผู้อื่นเขาคิดเขาทำมาก่อนแล้วเท่านั้น แต่จะต้องช่วยกันหาหนทางเปิด กะโหลกเพื่อพร้อมที่จะรับรู้โลกกว้าง เพื่อให้เกิดจินตนาการใหม่ๆ ที่สามารถนำไปสู่ ความมีพลังในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่ตีงามและมีคุณค่ามีประโยชน์ต่อมวล มนุษยชาติให้มากยิ่งขึ้น

สังคมกับจิตสำนึกสาธารณะ ในสภาวะความเปลี่ยนแปลง

สุชาติ ปิยะกาญจน์

มนุษย์กับสังคมจะแยกจากกันไม่ได้ เพราะมนุษย์เกิดมาต้องอาศัยสังคม พึ่งพาอาศัยมนุษย์ด้วยกันและมีความสัมพันธ์ต่อกัน มีการจัดระเบียบในการมีชีวิต อยู่ร่วมกันอย่างมีแบบแผน เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและการอุปถุค สังคม มนุษย์มีวิวัฒนาการมาโดยลำดับจากสังคมที่มนุษย์อยู่รวมกันอย่างง่าย ๆ โดยมีอาชีพ จากการล่าสัตว์และยังไม่มีผู้ปกครอง ต่อมามนุษย์ได้พัฒนาหาวิธีการใช้เครื่องมือ และสื่อเพื่อสร้างความเข้าใจกับบุคคลอื่น เพราะธรรมชาติของมนุษย์มีความคิดและ สติปัญญาสูงกว่าสัตว์อื่น มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีการพัฒนาและสร้างสรรค์สังคม ขณะเดียวกันสังคมก็เป็นผู้ให้กำเนิดและสร้างไว้ซึ่งความเป็นมนุษย์ตลอดมา

ตั้งแต่เกิดจนตาย มนุษย์เราต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นและต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน และกัน ไม่เช่นนั้นแล้วคงไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ เพราะมนุษย์ดำรงอยู่ได้จะต้องมี สมาชิกสัมพันธ์กันในกลุ่ม มีภาษาและสัญลักษณ์ที่เป็นเครื่องสื่อสารภายในกลุ่ม มีแบบแผนพฤติกรรมกระทำร่วมกัน มีตำแหน่งสถานภาพ นอกจากนี้ สังคมยังมี หน้าที่เฉพาะสำคัญอีกคือ การจัดหาหรือการเพิ่มสมาชิกใหม่อย่างมีระเบียบและมี ประสิทธิภาพเพื่อความมั่นคงของสังคม ตลอดจนการขัดเกลาพัฒนาสมาชิกของสังคม ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการให้รู้จักระเบียบแบบแผนการประพฤติ ปฏิบัติ

นักสังคมวิทยามีความเห็นว่า มนุษย์นั้นไม่ได้มีสภาพเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ มาแต่กำเนิด หากได้เพราะการได้เป็นสมาชิกของสังคม และเรียนรู้ระเบียบแบบแผน จากมนุษย์รุ่นก่อนหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง มนุษย์จะมีสภาพเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ ต่อมาเมื่อเขาได้เป็นสมาชิกของสังคมเท่านั้น ไม่เช่นนั้น เขาจะเป็นมนุษย์แต่เพียง ร่างกายเท่านั้น นอกจากนี้ มนุษย์ยังต้องการอยู่ภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม ซึ่งมี ส่วนทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และยังชีพอยู่ในสังคมได้อย่างมั่นคงด้วย (สมจินตนา วิศิษฎ์อนุพงศ์ 2546: 2-5)

ณ ปัจจุบันนี้ สังคมมีการปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงโดยสังคมทุกสังคม มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จะเร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับกาลเวลา อาจจะไม่เปลี่ยนแปลงไปไหนทางที่ดีขึ้นหรือเลวลงก็ได้ ในการเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้นอาจจะเกิดขึ้นโดยที่เราคาดคิดหรือไม่คาดคิดก็ได้ เช่นกัน การเปลี่ยนแปลงจึงเป็นเรื่องที่แน่นอนตามหลักความจริงของโลกอย่างหนึ่งก็คือ สรรพสิ่งย่อมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

อานนท์ อภาภิรม กล่าวไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ ไม่ว่าจะสมาชิกของสังคมจะต้องการหรือไม่ ทั้งนี้ เพราะพลังต่างๆ ที่รวมกันเข้าเป็นวัฒนธรรมนั้นย่อมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การเคร่งครัดหรือการยึดมั่นถือมั่นในระยะเบี่ยงประเพณี โดยไม่ยอมรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงอันเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม ย่อมจะทำให้เกิดความขัดแย้ง ความตึงเครียดและความกดดันขึ้นในสังคม เพราะฉะนั้น สังคมในอุดมคติหรือสังคมที่ดีนั้น จะต้องเป็นสังคมที่มีการปรับปรุงตัวเองให้เข้ากับสภาวะการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ มิฉะนั้นก็จะทำให้เกิดปัญหาสังคมล่าหลัง ความยุ่งเหยิงไม่เป็นระเบียบขึ้นในสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของสังคม ซึ่งได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ของกลุ่มคน และการจัดระเบียบทางสังคม การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของกลุ่มคน ได้แก่ ความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อ แม่ และลูก ซามีและภรรยา นายจ้างและลูกจ้าง เพื่อนฝูง และกลุ่มอื่น รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในสถาบันทางสังคมต่างๆ ด้วย (สมจินตนา วิเศษภูอนุพงศ์ 2546, 87)

ในท่ามกลางที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงนั้นหากเราไม่ช่วยกันระคับระคองดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลกันก็จะเป็นปัจจัยนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปในทางถดถอยเสื่อมลง หรืออาจเกิดปัญหาทางสังคมในลักษณะต่างๆ ได้ ฉะนั้นสิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้สังคมปรับเปลี่ยนไปในทางสร้างสรรค์พัฒนา ก็คือ คนในสังคมมีจิตสำนึกหรือจิตสำนึกสาธารณะในทางที่ดี ที่ร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันกระทำให้สังคมส่วนรวมเป็นสังคมแห่งความเจริญ สภาพการณ์สังคมปัจจุบันปัญหาการขาดจิตสำนึกสาธารณะนั้นมีมากพอสมควร เราควรจะทำอย่างไรให้สังคมทั้งเด็ก เยาวชน ข้าราชการและประชาชนทั่วไปได้ร่วมกันตระหนักถึงการสร้างจิตสาธารณะเพื่อบ้าน เพื่อเมืองให้มากขึ้นและก่อนที่จะสร้างจิตสาธารณะนั้น อย่างน้อยต้องเข้าใจว่าจิตสำนึกสาธารณะนั้นเป็นอย่างไร เพื่อจะได้นำไปใช้ปฏิบัติได้เหมาะสม ถูกต้อง

สุชาติ จักรพิสุทธิ์ (2544, 22) กล่าวว่า จิตสำนึกสาธารณะเป็นคุณธรรมหรือข้อเรียกร้องสำหรับส่วนรวมในสภาพการณ์ที่เกิดความไม่ปกติสุข ความร่วมมือของพลเมืองในการกระทำเพื่อบ้านเมือง

สยามรัฐ เวียงนาม (2542, 25) ใช้คำว่า ความสำนึกเชิงสังคม หมายถึง การตื่นตัว ความรู้สึกนึกคิดและความปรารถนาต่างๆ ของบุคคลในสังคมที่ต้องการเข้าไปแก้วิกฤตการณ์หรือปัญหาสังคม และก่อให้เกิดพฤติกรรมการรวมตัวเป็นกลุ่มหรือองค์กร ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจหรือภาคสังคมในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกัน ก่อให้เกิดจิตสำนึกส่วนรวมกัน

ชาย โพรสิศา และคณะ (2540, 14-15) ใช้คำว่า จิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ และให้ความหมายในเชิงพฤติกรรมไว้ว่าเป็น การใช้สาธารณสมบัติอย่างรับผิดชอบ หรือการรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ ซึ่งมีนัยสองประการ ได้แก่ 1. รับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ ด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้และการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณสมบัติต่างๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณสมบัติ ในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ 2. การเคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติของอื่นโดยคำนึงว่าคนอื่นก็มีสิทธิในการใช้เช่นกัน จะต้องไม่ยึดสาธารณสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัว และไม่ปิดกั้นโอกาสการใช้ประโยชน์ของผู้อื่น

สมพงศ์ สิงหนะกิจ (2542, 15-16) ได้กล่าวถึงจิตสำนึกว่าประกอบด้วย 3 ด้านหลักๆ คือ

1. จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (Self Consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง ทำให้ตัวเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้การศึกษาไทยมุ่งเน้นปลูกฝังมานานเกิดบ้างไม่เกิดบ้างไปตามสถานการณ์ เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามเหมือนกันที่จะสร้างเกิดขึ้นให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝังและมีมานานตามสภาพสังคมไทย

2. จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others Oriented Consciousness) เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนชั้น สังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้ว สร้างกันได้ไม่ยาก

3. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Social of Public Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึง

ผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกันเป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมี และขาดกันอยู่มากเพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทย สมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น

เมื่อเราได้เข้าใจโดยภาพรวมของความหมาย และองค์ประกอบของจิตสาธารณะแล้วนั้น สิ่งสำคัญต่อไปนี้คือ การจะกระทำอย่างไร ทำอะไร จึงจะนับว่านั่นแหละเป็นส่วนสร้างหรือสนับสนุนให้มีจิตสำนึกสาธารณะแล้ว ผู้เขียนใคร่ขอยกเนื้อหาจากการเสวนาของผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านที่ได้เสนอไว้ในวารสาร "ตน" วารสารการบริหารสำหรับนักบริหารงานบุคคลมีเนื้อหาที่ปีที่ 29 ฉบับที่ 1/2551 หน้า 1-4 ซึ่งสรุปประเด็นเกี่ยวกับจิตสาธารณะจิตคิดเพื่ออนาคตไว้ดังนี้

จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind)

ศรัณย์ จันทร์พลาบูรณ์ Chief Learning Officer บริษัท 37.5 องศาเซลเซียส จำกัด มีมุมมองว่า "จิตแห่งการสร้างสรรค์" หมายถึง การมีกระบวนการทางความคิดในการสร้างสิ่งใหม่ๆ ที่สร้างสรรค์และหลุดออกจากกรอบวิธีคิดแบบเดิมๆ การมีจิตแห่งการสร้างสรรค์สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงและสร้างความแตกต่าง (Change and Differentiation) จากสิ่งเดิมหรือแนวทางเดิมที่มีอยู่ด้วยการเปิดรับทั้งจากภายในและภายนอก (inside out and Outside in) และยังสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากมุมมองปัญหาใหม่ที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจทำให้สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุดโดยผลงานความคิดสร้างสรรค์จำนวนมากนั้น เกิดขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหา การที่เราจะสร้างนวัตกรรมขึ้นมาได้จึงต้องมี "จิตแห่งการสร้างสรรค์" ประกอบรวมอยู่ในตัวของบุคคลนั้นๆ ซึ่งความคิดสร้างสรรค์จะเป็นการช่วยขยายมุมมองใหม่ๆ ทางความคิด และแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างครอบคลุมและถูกต้อง

จิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind)

กอบกาญจน์ สุริยสัตย์ วัฒนารางกูร ประธานกรรมการบริหาร กลุ่มบริษัท โดชิบา ประเทศไทย ได้กล่าวว่า จิตแห่งความเคารพและเข้าใจความแตกต่าง ทั้งระหว่างบุคคลและระหว่างบุคคลรวมถึงเปิดใจที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างจากความคิดของตนเอง อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานหรือการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ทั้งนี้การทำความเข้าใจผู้อื่นนั้นต้องอาศัยทักษะด้านอารมณ์ (Emotional Intelligence) และทักษะทางด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

(Interpersonal Intelligence) ซึ่งต้องมีการปลูกจิตสำนึกตั้งแต่เกิด บุคคลที่มีความสำคัญในการปลูกฝังมักจะเป็นผู้ใกล้ชิดกับเด็ก เช่น พ่อแม่ ครู หรือแม้กระทั่งบุคคลที่เป็นสาธารณะ อย่างนักร้อง ดารา หรือนักการเมือง โดยผู้ใหญ่ต้องแสดงตัวเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตัวต่อกัน เพื่อเป็นแนวทางที่ถูกต้องให้เด็กได้เห็น แนวคิดจิตแห่งความเคารพยังช่วยให้เกิดความสงบสุขและความสามัคคีขึ้นในสังคม แม้ในสังคมนั้นจะประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลาย ทั้งนี้เรื่องของเชื้อชาติ ภาษา และศาสนา

จิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind)

"จิตแห่งคุณธรรม" ซึ่งหมายถึงความคิดที่ยึดหลักจริยธรรม คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งคุณธรรม จริยธรรมหรือจิตสาธารณะที่ว่ามีจะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์และประโยชน์แก่ทั้ง 2 ฝ่าย เพราะบุคคลที่มีจิตแห่งคุณธรรมจะรำลึกอยู่เสมอว่าหน้าที่ของตนเองนั้นคืออะไร ไม่ว่าจะดำรงอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งใด การปลูกจิตสำนึกแห่งคุณธรรมนั้นสามารถทำได้ตั้งแต่เด็กๆ โดยเริ่มตั้งแต่ที่บ้าน เพราะการดำเนินชีวิตของพ่อแม่จะเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุด สำหรับเด็กๆ หากเด็กได้เห็นตัวอย่างที่ดีก็จะซึมซับจิตสำนึกที่ดี หากเด็กเห็นพฤติกรรมที่ไม่ดีจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของพวกเขา เมื่อเติบโตใหญ่ขึ้นแม้จะเติบโตขึ้นมาด้วยการอบรมสั่งสอนที่ดี บุคคลก็ยังคงทำผิดพลาดจากกรรโชกแบบพฤติกรรมผิดๆ ของผู้อื่น ดังนั้น สิ่งที่ต้องเร่งดำเนินการเพื่อแก้ไขพฤติกรรมผิดๆ เหล่านี้คือการสร้างคุณธรรมหรือจริยธรรมเป็นวัฒนธรรมและเป็นเรื่องธรรมดาสามัญที่เป็นที่ยอมรับในชุมชนหรือองค์กร

จิตแห่งการมองโลกในด้านบวก (Positive Mind)

ดร.เทอดทูน ไทศรีวิชัย นำเสนอว่าการที่จะทำให้เรามีความคิดในการเป็นผู้ชนะร่วมกันกับทุกฝ่ายในองค์กร (Win-win) สามารถชนะสิ่งท้าทาย อุปสรรคทั้งหลายที่ขวางกั้นเราได้ และทำให้เราเกิดพลังในตนเองเพื่อจะก้าวไปข้างหน้าในอนาคต โดยเป็นฝ่ายที่ทำให้ทรัพยากรบุคคลกลายเป็นความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ยั่งยืนขององค์กร

นอกจากนี้ยังมีจิตสำนึกสาธารณะอีกหลายลักษณะที่ควรนำมาใช้เพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม อันได้แก่ จิตเสียสละและร่วมมือร่วมใจกัน

ผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกันเป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมี และขาดกันอยู่มากเพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทย สมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น

เมื่อเราได้เข้าใจโดยภาพรวมของความหมาย และองค์ประกอบของจิตสาธารณะแล้วนั้น สิ่งสำคัญต่อไปนี้คือ การจะกระทำอย่างไร ทำอะไร จึงจะนับว่านั่นแหละเป็นส่วนสร้างหรือสนับสนุนให้มีจิตสำนึกสาธารณะแล้ว ผู้เขียนใคร่ขอทบทวนเนื้อหาจากการเสวนาของผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านที่ได้เสนอไว้ในวารสาร "ตน" วารสารการบริหารสำหรับนักบริหารงานบุคคลมีอาชีพปีที่ 29 ฉบับที่ 1/2551 หน้า 1-4 ซึ่งสรุปประเด็นเกี่ยวกับจิตสาธารณะจิตคิดเพื่ออนาคตไว้ดังนี้

จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind)

ศรัณย์ จันทร์พลาบุรณ์ Chief Learning Officer บริษัท 37.5 ของชาเวลเซียส จำกัด มีมุมมองว่า "จิตแห่งการสร้างสรรค์" หมายถึง การมีกระบวนการทางความคิด ในการสร้างสิ่งใหม่ๆ ที่สร้างสรรค์และหลุดออกจากกรอบวิธีคิดแบบเดิมๆ การมีจิตแห่งการสร้างสรรค์สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงและสร้างความแตกต่าง (Change and Differentiation) จากสิ่งเดิมหรือแนวทางเดิมที่มีอยู่ด้วยการเปิดรับ ทั้งจากภายในและภายนอก (Inside out and Outside in) และยังสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาก็ได้ เนื่องจากมุมมองปัญหาในมุมที่แตกต่าง ซึ่งอาจทำให้สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุดโดยมองผลงานความคิดสร้างสรรค์จำนวนมากนั้น เกิดขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาก็ได้ การที่เราจะสร้างนวัตกรรมขึ้นมาได้จึงต้องมี "จิตแห่งการสร้างสรรค์" ประกอบรวมอยู่ในตัวของบุคคลนั้นๆ ซึ่งความคิดสร้างสรรค์จะเป็นการช่วยขยายมุมมองใหม่ๆ ทางความคิด และแนวทางกรแก้ไขปัญหามากมาย ได้อย่างครอบคลุมและถูกต้อง

จิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind)

กอบกานัญณ์ สุริยศักดิ์ วัฒนวงราษฎร์ ประธานกรรมการบริหาร กลุ่มบริษัท โตชิบา ประเทศไทย ได้กล่าวไว้ว่า จิตแห่งความเคารพและเข้าใจความแตกต่าง ทั้งระหว่างบุคคลและระหว่างบุคคลรวมถึงเปิดใจที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างจากความคิดของตนเอง อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานหรือการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ทั้งนี้การทำความเข้าใจผู้อื่นนั้นต้องอาศัยทักษะด้านอารมณ์ (Emotional Intelligence) และทักษะทางด้านกรสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

(Interpersonal Intelligence) ซึ่งต้องมีการปลูกจิตสำนึกตั้งแต่เกิด บุคคลที่มีความสำคัญในการปลูกฝังมักจะเป็นผู้ใกล้ชิดกับเด็ก เช่น พ่อแม่ ครู หรือแม้กระทั่งบุคคลที่เป็นสาธารณะ อย่างนักร้อง ดารา หรือนักการเมือง โดยผู้ใหญ่ต้องแสดงตัวเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตัวต่อกัน เพื่อเป็นแนวทางที่ถูกต้องให้เด็กได้เห็น แนวคิดจิตแห่งความเคารพยังช่วยให้เกิดความสงบสุขและความสามัคคีกันขึ้นในสังคม แม้ในสังคมนั้นจะประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลาย ทั้งนี้เรื่องของเชื้อชาติ ภาษา และศาสนา

จิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind)

"จิตแห่งคุณธรรม" ซึ่งหมายถึงความคิดที่ยึดหลักจริยธรรม คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งคุณธรรม จริยธรรมหรือจิตสาธารณะที่ว่านี้จะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างบุคคล เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์และประโยชน์แก่ทั้ง 2 ฝ่าย เพราะบุคคลที่มีจิตแห่งคุณธรรมจะรำลึกอยู่เสมอว่าหน้าที่ของตนเองนั้นคืออะไร ไม่ว่าจะดำรงอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งใด การปลูกจิตสำนึกแห่งคุณธรรมนั้นสามารถทำได้ตั้งแต่เด็กๆ โดยเริ่มตั้งแต่ที่บ้าน เพราะการดำเนินชีวิตของพ่อแม่จะเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุด สำหรับเด็กๆ หากเด็กได้เห็นตัวอย่างที่ดีก็จะซึมซับจิตสำนึกที่ดี หากเด็กเห็นพฤติกรรมที่ไม่ดีก็จะส่งผลต่อพฤติกรรมของพวกเขา เมื่อเติบโตใหญ่ขึ้นแม่จะเติบโตขึ้นมาด้วยการอบรมสั่งสอนที่ดี บุคคลก็ยังคงทำผิดพลาดจากการเลียนแบบพฤติกรรมผิดๆ ของผู้อื่น ดังนั้น สิ่งที่ต้องเร่งดำเนินการเพื่อแก้ไขพฤติกรรมผิดๆ เหล่านี้คือการสร้างคุณธรรมหรือจริยธรรมเป็นวัฒนธรรมและเป็นเรื่องธรรมดาสามัญที่เป็นที่ยอมรับในชุมชนหรือองค์กร

จิตแห่งการมองโลกในด้านบวก (Positive Mind)

ดร.เทอดทูน ไทศรีวิชัย นำเสนอว่าการที่จะทำให้เรามีความคิดในการเป็นผู้ชนะร่วมกับทุกฝ่ายในองค์กร (Win-win) สามารถชนะสิ่งทุกอย่าง อุปสรรคทั้งหลายที่ขวางกั้นเราได้ และทำให้เราเกิดพลังในตนเองเพื่อจะก้าวไปข้างหน้าในอนาคต โดยเป็นฝ่ายที่ทำให้ทรัพยากรบุคคลกลายเป็นความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ยั่งยืนขององค์กร

นอกจากนี้ยังมีจิตสำนึกสาธารณะอีกหลายลักษณะที่ควรนำมาใช้เพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม อันได้แก่ จิตเสียสละและร่วมมือร่วมใจกัน

เกรียงชัย เจริญวิริยะกุล (2548, 81) กล่าวถึงเรื่อง ความสามัคคีปรองดองว่า เป็นสิ่งที่ไม่อาจเห็นได้ในคนเพียงคนเดียว แต่จะเห็นได้ก็ต่อเมื่อมีการรวมกลุ่มเพื่อทำ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความสามัคคีเป็นการร่วมแรงร่วมใจกันที่จะฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ ไปพร้อมๆกัน ซึ่งเป็นการสร้างความประทับใจให้กับผู้ที่ได้พบเห็นและผู้ที่ได้ร่วมทำงาน ในกลุ่มด้วย

การสร้างสามัคคีปรองดองมีหลักในการปฏิบัติ ดังนี้

1. มีความยินดีในกลุ่ม เป็นรากฐานที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าบุคคลในกลุ่ม ไม่มีความยินดีในการทบทวนการทำงานร่วมกันแล้ว ย่อมจะไม่เกิดความสามัคคีปรองดอง กันได้อย่างแน่นอน

2. หลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดความบาดหมางในกลุ่ม ด้วยการไม่พูดให้ร้ายต่างๆ เช่น การนิทา การจับกลุ่ม จีฬากษ์วิจารณ์ การเยาะเย้ยเหยียดหยาม เป็นต้น การพูดให้ร้ายเหล่านี้ต้องหลีกเลี่ยงโดยเด็ดขาด เพราะจะนำมาซึ่งการทำลายความ สามัคคีปรองดองได้

3. มีความเสียสละต่อส่วนรวม เมื่อใดก็ตามที่เราต้องร่วมทำงานในคนหมู่มาก เราต้องรู้จักเสียสละและพร้อมเสมอที่จะปฏิบัติตามความต้องการของส่วนรวม ซึ่งก็คือหลักประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานนั่นเอง

ถ้าคนในกลุ่มสามารถปฏิบัติได้ตามวิธีได้กล่าวมา ก็จะทำให้งานที่ทำร่วมกัน สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

จิตแห่งพุทธธรรม

หลักธรรมคำสอนในทางศาสนามีมากมาย โดยเฉพาะหลักธรรมทาง พุทธศาสนา แต่นำมาเพียงเป็นตัวอย่างเท่านั้น โดยเฉพาะที่เห็นว่าสอดคล้อง ต่อการสร้างจิตสาธารณะ อันได้แก่ "สังคหวัตถุ 4" ซึ่งประกอบไปด้วย ทาน คือ การให้การแบ่งปันต่อผู้อื่น ปิยวาจา การพูดจาที่สุภาพ ชวนฟัง ไม่ใช่คำหยาม อดตจริยา การประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน ไม่นิ่งดูดาย ทำทุกอย่างที่จะทำให้ สังคมได้รับประโยชน์ สมานัตตา การเป็นผู้วางตนเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย หลักธรรมนี้เหมาะสำหรับการพัฒนาสังคม หากปฏิบัติเป็นนิจก็เป็นปัจจัยหนึ่งต่อการ สร้างจิตสาธารณะได้

จิตบริการ

อันนี้เป็นสิ่งสำคัญมาก หากเรามีน้ำใจที่จะช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่วางเฉย ไม่นิ่งดูดาย ไม่ว่าจะป็นงานส่วนครอบครัว สังคมส่วนรวม หรือประเทศชาติ หากเรา มีจิตใจที่จะช่วยเหลือปฏิบัติเสริมแล้ว สังคมน่าจะพัฒนายิ่งขึ้น และคงลดความ

เห็นแก่ตัวของบุคคลลง ความรัก ความเอื้ออาทร สมานฉันท์ คงปรากฏเป็นรูปธรรม ที่ชัดเจนแน่นอน

ในท่ามกลางบ้านเมืองวิกฤต สังคมยุ่งเหยิง จะมีอะไรที่จะช่วยให้เกิดความ สงบ เกิดความปรองดอง รักใคร่สามัคคี และรวมไปถึง การอนุรักษ์พัฒนาสิ่งที่เป็น วัตถุและสิ่งแวดลอมต่างๆ หากสังคมบ้านเมืองนั้นไม่สามารถแก้ปัญหาหลักๆ ให้เห็น เป็นมรรคผลแล้ว สิ่งหนึ่งพอจะเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะช่วยได้ในบางส่วบางระดับ เพื่อลดความเข้มข้นของความแตกแยกและการเห็นแก่ตัวในสังคมได้บ้าง นั่นคือ การสร้าง "จิตสำนึกสาธารณะให้เกิดขึ้นในบุคคล"

เอกสารอ้างอิง

เกรียงชัย เจริญวิริยะกุล (2548). ชนะใจคนด้วย 100 เคล็ดลับมนุษยสัมพันธ์.

กรุงเทพฯ : ไพลิน.

ชาย โพธิ์ธิดา และคณะ. (2540). รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง จิตสำนึกต่อสาธารณ

สมบัติ : ศึกษาการณีกกรุงเทพมหานคร.นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรแ

สังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

เทิดทูน ไทศรีวิชัย. (2551). 5 จิตคิดเพื่อ HR ในอนาคต.ตนวารสารการบริหารสำหรับ

นักบริหารงานบุคคลมืออาชีพ.29(1) : 1-4

สมจินตนา วิศิษฎ์อนุพงศ์ และ วิชาญ ชูช่วย.(2548).ชีวิตและวัฒนธรรม.กรุงเทพฯ : ประสานมิตร.

สมพงษ์ สิงหะพล (2542.มิถุนายน-ตุลาคม).ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่.

สีมาจารย์.13(27) : 15-16.

สยามรัฐ เวียงนาม.(2542).ความรู้ทางการเมืองและการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับ

ความสำนึกเชิงสังคมของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัด

กาญจนบุรี.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตร (สาขาวิชาสังคม) กรุงเทพฯ :

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุชาติ จักรพิสุทธิ์.(2544.กรกฎาคม).จิตสำนึกสาธารณะ ศิลปวัฒนธรรม.22(9) :

22-23.

อานนท์ อภาภวิมล.(2521).ลักษณะสังคมและปัญหาสังคมไทย (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

